

Педагогічні умови виховання культури дозвілля студентської молоді засобами музичного мистецтва

Дана стаття присвячена актуальним проблемам виховання культури дозвілля студентської молоді засобами музичного мистецтва. У ній запропоновано низку організаційно-педагогічних умов виховання культури дозвілля студентської молоді засобами музичного мистецтва (організація системної культурно-просвітницької позааудиторної виховної роботи у ВНЗ; сприяння художньо-творчій самореалізації студентів у сфері музичного мистецтва; організація інтелектуально-розважального музичного дозвілля студентів; залучення студентів до організації та проведення музичних соціальних проєктів благодійного характеру). Поряд з цим, здійснено ґрунтовний аналіз методики їх реалізації із використанням найрізноманітніших форм організації позааудиторної виховної роботи (залучення до роботи проблемної групи, підготовка та проведення музичних віталень, випуск тематичних студентських стінгазет, екскурсій, участь у роботі колективів художньої самодіяльності, конкурси на краще виконання музичних творів, концертна діяльність, інтелектуально-розважальні ігри, музичні розваги, дискотеки, підготовка та проведення благодійних музичних вистав та проєктів), спрямованих на підвищення рівня вихованості культури дозвілля майбутніх педагогів.

Ключові слова: культура дозвілля, виховання культури дозвілля студентської молоді, педагогічні умови виховання культури дозвілля, музичне мистецтво.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах сьогодення особливої значущості та актуальності набуває проблема виховання культури дозвілля студентської молоді саме в контексті організації навчально-виховного процесу вищих педагогічних навчальних закладів, випускники яких мають не лише постійно дбати про своє професійне та особистісне зростання, а й усвідомлювати соціальну відповідальність за долю своїх майбутніх вихованців, бути людиною культури і носієм загальнолюдських цінностей. На жаль, сьогодні ми все більше спостерігаємо те, як молоде покоління не вміє правильно організувати та проводити своє дозвілля, що призводить до нерозуміння ним справжніх життєвих цінностей, зниження моральних критеріїв у його свідомості та поведінці, зростання тривожності, особистісної і соціальної невизначеності.

Саме це спонукає до пошуку ефективних шляхів розв'язання означеної проблеми, тому ми пропонуємо низку організаційно-педагогічних умов, впровадження яких у виховний процес ВНЗ, на нашу думку, значно сприятимуть підвищенню рівня вихованості у студентів культури дозвілля засобами музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Аналіз останніх наукових досліджень засвідчує, що особлива увага сьогодні приділяється пошуку ефективних шляхів духовного і культурного розвитку майбутніх учителів засобами мистецтва (Б. Брилін, О. Деркач, Г. Локарева, Л. Масол, Н. Миропольська, Н. Мозгальова, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька та ін.). Водночас, останні десятиліття ознаменувалися активізацією інтересу провідних вітчизняних учених і педагогів-практиків до питань теоретичних та методичних засад організації змістового дозвілля дітей і молоді (І. Гутник, І. Белецька, Б. Брилін, К. Панчук та ін.) та підготовки вчителя до організації дозвіллевої діяльності дітей і підлітків (І. Бойчев, В. Звєкова, Н. Яременко, Т. Яцула та ін.). Також значна увага зосереджується на питаннях виховання культури дозвілля (С. Пішун, С. Сергієнко, Т. Ченіговець та ін.).

Формулювання цілей статті... Метою статті є представлення авторської методики реалізації організаційно-педагогічних умов виховання культури дозвілля студентської молоді засобами музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу... Однією із важливих умов виховання у студентської молоді культури дозвілля засобами музичного мистецтва є *організація системної культурно-просвітницької позааудиторної виховної роботи у ВНЗ*, реалізація якої має забезпечити зростання у студентської молоді інтересу до музичного мистецтва, розширення їх музичного світогляду у сфері музичного мистецтва та формування усвідомленої потреби відвідувати культурно-просвітницькі заходи мистецького спрямування. Пропонуємо такі форми роботи: *щотижневе залучення студентів до роботи проблемної групи; щомісячна підготовка та проведення музичних віталень; випуск тематичних студентських стінгазет як інформаційно-пізнавальний супровід музичних віталень; екскурсій та перегляд театральних вистав, відвідування концертних залів і філармоній.*

З метою реалізації даної педагогічної умови пропонуємо створити проблемну групу, наприклад, під назвою «Любителі музичного мистецтва». Проблема група – це тимчасова організація, яка складається з людей, що цікавляться якою-небудь науково-методичною проблемою і бажають її досліджувати [1, с.25]. Щотижнево залучаючи студентів до її роботи, ми матимемо на меті підвищити їх інтерес до музичного мистецтва, розширити музичний світогляд, сформувати слухацьку культуру, розвинути музичні смаки, інтереси та уподобання шляхом здійснення наукових розвідок (присвячених життєвому та творчому шляху видатних діячів музичного мистецтва, історичними довідками про написання окремих творів музичного мистецтва тощо), підготовки інформаційних повідомлень та виступів (наприклад – з історії становлення та розвитку музичного мистецтва, його жанрів та стилів). Окрема увага приділятиметься залученню членів групи до підготовки і наступного проведення музичних віталень та випуску тематичних стінгазет як інформаційно-пізнавального супроводу до них, завдяки чому і самі члени проблемної групи, і більш широкий студентський загал матимуть можливість познайомитися із світом хорового, вокального, інструментального та симфонічного мистецтва. Водночас, увазі студентів будуть представлені різноманітні зразки музичних творів у аудіо, відео та живому виконанні, що сприятиме розвитку їх слухацької культури, вихованню естетичних смаків та потреби долучатися до сприйняття шедеврів світового музичного мистецтва.

Ще однією наскрізною організаційною формою реалізації означеної умови пропонуємо обрати **музичну вітальню**, головним призначенням якої є організація цікавого спілкування особистостей, які мають спільні інтереси у галузі музичного мистецтва.

Структура діяльності кожної музичної віталні має обов'язкове визначення теми, мети, обладнання, відповідних презентаційних матеріалів, основних завдань попередньої підготовки та складалася зі вступної, основної і заключної частин. У *вступній частині* відбуватиметься привітання всіх учасників, оголошуватиметься тема та коротка характеристика її змісту. У *основній частині* звучатимуть виступи учасників проблемної групи із доповідями про історію становлення та особливості розвитку різних видів та жанрів мистецтва (хорового, вокального, інструментального чи симфонічного), життєвий та творчий шлях композиторів, історію створення шедеврів світового музичного мистецтва тощо. Усі доповіді, на нашу думку, мають супроводжуватися презентаціями, фото та відео демонстраціями. *Заключна частина* характеризуватиметься підбиттям підсумків роботи музичної віталні.

Ще однією формою реалізації означеної умови є **стінгазета**, що є рукотворним виданням, виготовленим певною групою людей і яке може мати власну назву, яка може звучати як привітання або заклик. Стінгазета, зазвичай, має декілька колонок, пов'язаних за змістом, наскрізною темою, або присвячених різним темам, а її статті часто супроводжуються самодіяльними малюнками чи наклеєними зображеннями з друкованих видань, листівок і плакатів. Пропонуємо на засіданні проблемної групи створити редакційну колегію, до обов'язків якої б входив збір матеріалу для стінгазети, її художньо-естетичне оформлення та безпосередній випуск. У стінгазетах можна висвітлювати питання, які пов'язані із тематикою музичних віталень, що дасть змогу більш глибоко розкрити та доповнити їх зміст, наприклад: біографії композиторів, цікаві факти з їх життя та творчості, інформація про музичні стилі та жанри. Варто зазначити, що саме випуск студентами тематичних стінгазет буде своєрідним інформаційно-пізнавальним супроводом до музичних віталень, а така пошуково-інформаційна робота дасть їм змогу розширити свій музичний світогляд, творчий потенціал та проявити неабияку креативність.

Окрім вищезазначених форм, метою яких є організація культурно-просвітницької позааудиторної виховної роботи студентської молоді засобами музичного мистецтва, ефективними є **екскурсії, відвідування концертів та перегляд театральних вистав**.

Із метою розширення музичного світогляду студентів, формування слухацької культури пропонуємо організувати екскурсії до музею Петра Чайковського м.Браїлів (Вінницька обл.); Львівського національного академічного театру опери та балету імені С.Крушельницької; Київського національного академічного театру опери та балету ім. Т.Шевченка та ін.

У процесі екскурсії до музею П.Чайковського, розташованого у палацовій споруді родини підприємців фон Мекків. У місті Браїлові, студентів можуть зацікавити оригінальна колекція видань творів П.Чайковського нотовидавничих фірм Російської імперії; «кімната-ліхтарик» – в минулому робочий кабінет композитора, експозиція якого розповідає про його життя і творчість; експозиційний комплекс, у якому міститься інформація про перебування П.Чайковського у містечку в 1878-1880 роках, прижиттєві видання творів музичного генія, розміщені у спеціальних вітринах; зала «Музична бібліотека Надії фон Мекк», у якій знаходиться унікальна колекція нотних видань провідних нотовидавничих фірм Росії і України XIX століття, які використовував П.І. Чайковський для своєї роботи.

Для формування слухацької культури студентів пропонуємо відвідати Львівський національний академічний театр опери та балету імені С.Крушельницької або Київський Національний академічний

театр опери та балету ім. Т.Шевченка, де студенти можуть насолоджуватися чистим звучанням голосів акторів та довершеними і витонченими рухами балерин.

Глибина знань, що повідомляються під час екскурсії, цікавість цієї форми організації культурного дозвілля, широка можливість вибору тематики відповідно до інтересів і смаків кожного учасника, роблять її, як зауважує С.Некрасов, популярним заняттям [2, с.6].

Окрім екскурсій пропонуємо організувати перегляди низки концертів та театральних вистав, які також цілком спрямовані на зростання інтересу до музичного мистецтва, розширення світогляду студентської молоді та формування її слухацької культури.

Спрямована на художньо-творчу самореалізацію студентської молоді засобами музичного мистецтва друга організаційно-педагогічна умова: *сприяння художньо-творчій самореалізації студентів у сфері музичного мистецтва*, в процесі якого вважаємо за необхідне використовувати такі форми позааудиторної роботи, як-от: участь у роботі колективів художньої самодіяльності; конкурси на краще виконання музичних творів; концертна діяльність.

Важливим завданням вищих навчальних закладів є допомога студентам в організації свого дозвілля, під час якого вони б мали можливість виявити свої здібності і таланти. Цьому може найкраще сприяти залучення їх до участі в різного роду *колективах художньої самодіяльності*, організація яких є однією із найпоширеніших форм дозвілєвої діяльності, в процесі якої у студентській молоді виховуються такі особистісні якості, як колективізм, толерантність, почуття відповідальності, дисципліна, а також любов до рідної культури. Колективи художньої самодіяльності беруть участь у різноманітних конкурсах, концертах різних рівнів, що сприяє підвищенню у студентів виконавського рівня, прагненню до професіоналізму, а залучення студентської молоді у їх роботу сприятиме її обізнаності у сфері музичного мистецтва, стане стимулом для участі студентів у музично-дозвілєвих заходах художньо-творчого характеру.

Для розкриття творчих здібностей студентської молоді, виявлення їх талантів пропонуємо використати таку форму організації дозвілля, як *конкурс на краще виконання музичного твору*. До прикладу, пропонуємо організувати: «Конкурс на краще виконання творів сучасного зарубіжного естрадно-вокального мистецтва», «Конкурс на краще виконання календарно-обрядових пісень весняного циклу «А вже весна...», «Конкурс на краще виконання дитячих творів сучасного музичного мистецтва» тощо.

Не менш важливою для сприяння художньо-творчій самореалізації студентів є *організація та безпосередня участь колективів художньої самодіяльності у різноманітних концертах*. Концертна діяльність впливає не тільки на популярність її виконавців, а й підвищує їх рівень самопізнання, сприяє розвитку творчої ініціативи, самореалізації, творчого пошуку та самовдосконалення. Пропонуємо організувати студентам концертів як у власному навчальному закладі (зокрема – з нагоди Дня студента, Дня першокурсника, Дня вчителя, Дня святого Валентина, Дня 8-го Березня, 9-го травня, святкування тижнів факультетів тощо) так і за його межами (дитячі садочки, школи, дитячі будинки, притулки тощо).

Третя педагогічна умова – *організація інтелектуально-розважального музичного дозвілля студентів*, передбачає залучення студентів до участі у інтелектуально-розважальних заходах музичного спрямування, що, безперечно, розширить їх світогляд у сфері музичного мистецтва, стимулюватиме до регулярної участі у мистецьких заходах інтелектуально-розважального характеру, а також сформує вміння якісно розважатися, самостійно організовуючи свій вільний час засобами музичного мистецтва.

Пропонуємо такі форми роботи: інтелектуально-розважальні ігри; музичні розваги; дискотеки.

Інтелектуально-розважальні ігри виконують не тільки розважальну функцію, а сприяють інтелектуальному, розумовому та духовному розвитку студентів, реалізують їх потреби в пізнанні і пошуках істини. Залучаючи студентську молодь до участі в інтелектуально-розважальних іграх, пропонуємо такі форми роботи: музична вікторина «Стежками музичного мистецтва», «Вгадай мелодію», «Поле чудес». До музичних розваг відносимо проведення студентських вечорниць, наприклад: «Від зірниць до зірниць хай лунають вечорниць», присвячених святкуванню Дня Андрія Первозванного, «Музичну гуморину», присвячену весвітньому Дню гумору тощо.

Сприяючи формуванню ціннісного ставлення до музичного мистецтва, естетичної культури, культури спілкування, пропонуємо таку розважальну форму організації дозвілля як *дискотека*. Дискотека на сьогодні залишається найбільш популярною і затребуваною формою організації дозвілля студентської молоді, що здатна синтезувати в собі найрізноманітніші види художньої творчості і любительського захоплення, створює прекрасні можливості для прояву творчої активності, розширення музичних знань та інтересів. Водночас варто зазначити, що така форма роботи дозволяє молоді реалізувати потребу у повноцінному, змістовному відпочинку і розвагах та цілком сприяє організації розважального музичного дозвілля студентів. Підготовка та проведення дискотеки для студентської

молоді, за словами Н. Яременко, сприяє формуванню її ціннісного ставлення до мистецтва, естетичної культури, культури спілкування тощо [3, с.127].

В умовах сьогодення великої актуальності та значущості набуває залучення студентів до організації та проведення музичних соціальних проєктів *благодійного характеру*. Наш вибір даної умови ми обґрунтовуємо тим, що, залучаючи студентську молодь до організації та проведення музичних соціальних проєктів, які мають *благодійний характер*, ми створюємо необхідні умови для виховання у неї гуманності, милосердя та добротності. Пропонуємо реалізувати означену педагогічну умову через такі форми, як-от: підготовка і проведення академічними групами на чолі з кураторами та учасниками гуртків художньої самодіяльності *благодійних музичних вистав та концертів у дитячих будинках міста*; підготовка і проведення академічними групами на чолі з кураторами та учасниками гуртків художньої самодіяльності *благодійних музичних розваг для вихованців дитячих будинків і притулків міста та дітей, що перебувають у дитячих лікувальних закладах міста тощо*.

За доцільне вважаємо запропонувати проведення академічними групами на чолі з кураторами та учасниками гуртків художньої самодіяльності *благодійних музичних вистав та концертів, присвячених, наприклад, Дню Св. Миколая у дитячих будинках, інтернатах і притулках та музичних розваг, зокрема: «Музичної гуморини», присвяченої всесвітньому Дню гумору, «Різдвяних розваг»; лекції-концерту «Композитори дітям», а також благодійної акції «Веселий лікар» для дітей, що перебувають у дитячих лікувальних закладах*.

Висновки...Отже, цінність запропонованих нами організаційно-педагогічних умов полягає в тому, що вони дозволяють так організувати позааудиторну виховну роботу, щоб максимально врахувати інтереси сучасної студентської молоді у відповідності із їх нахилами та уподобаннями. Системне та цілеспрямоване їх залучення до знайомства із шедеврами музичного мистецтва, знайомство із життєвим та творчим шляхом композиторів, диригентів та митців забезпечить вплив на ціннісну сферу студентів та формування досвіду системної організації власної дозвілленої діяльності з метою раціонального використання вільного часу.

Список використаних джерел і літератури:

1. Баранецька Ю. Виховання культури дозвілля студентської молоді засобами музичного мистецтва: методичний посібник / Ю. Баранецька. – Хмельницький: Центр мистецтва і дизайну ХГПА, 2016. – 108 с.
2. Некрасов С.А. Екскурсознавство та музеєзнавство: навч. посібник / А.С. Некрасов. – Запоріжжя: ЗНУ, 2005. – 75 с.
3. Яременко Н. В. Дозвіллезнавство: навч. посібник / Н. В. Яременко. – Фастів: Поліфаст, 2007. – 460 с.

Транслітерований список літератури:

1. Baranetska Yu.M. Vykhovannia kultury dozvillia studentskoi molodi zasobamy muzuchnoho mystetstva: metodyzni posibnyk. Khmelnytskyi: Tsentr mystetstva i dyzainu KhHPA, 2016. 108 p.
2. Nekrasov S.A. Ekskursoznavstvo ta myzeieznavstvo: navch. posibnyk. Zaporizhzhia: ZNU, 2005. 75 p.
3. Yaremenko N.V. Dozvillieznavstvo: navch. posibnyk / N.V. Yaremenko. Fastiv: Polifast, 2007. 460 p.

Аннотація

Педагогические условия воспитания культуры досуга студенческой молодежи средствами музыкального искусства

Баранецкая Ю.Н.

Даная публикация посвящена актуальным проблемам воспитания культуры досуга студенческой молодежи средствами музыкального искусства. В ней предложен ряд организационно-педагогических условий воспитания культуры досуга студенческой молодежи средствами музыкального искусства (организация системной культурно-просветительской внеаудиторной воспитательной работы в ВУЗ; содействие художественно-творческой самореализации студентов в сфере музыкального искусства; организация интеллектуально-развлекательного музыкального досуга студентов; привлечение студентов к организации и проведению музыкальных социальных проєктов благотворительного характера).

На ряду с этим, осуществлён основательный анализ методики их реализации с использованием разных форм организации внеаудиторной воспитательной работы (привлечение к работе проблематической группы, подготовка и проведение музыкальных гостинных, выпуск тематических студенческих стенгазет, экскурсии, участие в работе коллективов художественной самодеятельности, конкурсы на лучшее исполнение музыкальных произведений, концертная деятельность, интеллектуально-развлекательные игры, музыкальные развлечения, дискотеки,

подготовка и провидения благотворительных музыкальных спектаклей и проектов), направленных на повышение уровня воспитанности культуры досуга будущих учителей.

Ключевые слова: культура досуга, воспитание культуры досуга студенческой молодежи, педагогические условия воспитания культуры досуга, музыкальное искусство.

Summary

Pedagogical Conditions of Cultivating the Leisure Culture of Students by Means of Music Art

Baranetska Yu.M.

This article deals with the actual problems of cultivating leisure culture of students by means of music art. It proposes a number of organizational-pedagogical conditions for raising the culture of leisure of students by means of music arts (organization of systemic cultural-educational extracurricular educational work in universities, promoting artistic-creative self-realization of students in the field of music art, organizing intellectual-entertaining music leisure of students, attracting students to organization and conducting of music social projects of charity nature). Alongside with this, a thorough analysis of the methodology of their implementation has been made using the various forms of organization of extracurricular educational work (involving to work the problem group, preparing and conducting music living rooms, publishing thematic student wallpapers, excursions, participating in the work of amateur groups, competitions for the best performance of music works, concert activity, intellectual-entertainment games, musical entertainments, discos, preparation and conducting charity musical performances and projects), which directed to increase the level of education of leisure culture of the future pedagogues.

Key Words: leisure culture, cultivating the leisure culture of students, pedagogical conditions of cultivating leisure culture, music art.

УДК 78.03(477)37.036

Белікова В.В.,

канд. мистецтвознавства, доцент
(м. Кривий Ріг)

Педагогічні принципи Г. Г. Нейгауза як основа сучасної музично-педагогічної майстерності

XX століття залишило у спадок людству такі незвичні та яскраві особистості та події, без урахування яких неможна розуміти рух та розвиток людської особистості за межами її особистого життя.

На межі XX та XXI століть українська культура почала цікавити вчених різних наукових напрямків (філософів, істориків, культурологів, естетиків, музикознавців) з точки зору цілісної багатопрофільної системи, яка впливає на формування духовного світу українського народу.

Увазі читача пропонується аналіз музично-педагогічної та творчої діяльності Г. Нейгауза. Висвітлюється творча обдарованість музиканта, музична аура, в якій зростає юний музикант, формувався його унікальний творчий потенціал великої сили.

Звернення до творчої діяльності Нейгауза не випадкове. Становлення й розвиток фортепіанного мистецтва на рівні світового значення здійснювалося музикантом в його індивідуальному фортепіанному класі, значимість якого дуже скоро переросла в цілісну та систематичну фортепіанну школу.

Ключові слова: фортепіано, педагогічні принципи, Генріх Нейгауз, інтерпретація.

Постановка проблеми у загальному вигляді... XX століття залишило людству епохальні події і явища, урахування яких дає можливість усвідомити життєвий рух людини за межі її особистого життя у світ загальної духовної культури суспільства. Такою загальною цілісною духовною культурою є весвітня система музичної культури, що віддзеркалює ряд музично-творчих процесів, серед яких процес виконання музичного твору займає особливе місце. Завдяки унікальному процесу одухотвореного виконання композиторського творіння музичне мистецтво розвиває духовний світ особистості (як виконавця, так і слухача), її естетичні смаки, художні потреби й музичні здібності. Адже музичний твір композитора буде відомий людству тільки після того, як музичний текст буде озвучений саме завдяки музичному виконанню. Невипадково, доктор педагогічних наук О. Олексюк підкреслює, що людство дедалі більше усвідомлює, що освіті, зокрема мистецької освіті посиленна воістину історична роль